

*De geografische spreiding
van de kandidaten voor
de Kamerverkiezingen
van 1987 tot en met 2014*

Gert-Jan Put, Jef Smulders en Bart Maddens

Belangrijkste resultaten

- Het **aandeel kandidaten uit kleinere gemeenten (< 13.000 inwoners)** is de jongste 27 jaar **systematisch gedaald**, van 26,3% in 1987 tot 20,1% in 2014. Die daling valt voor een groot stuk toe te schrijven aan de 'verstedelijking' van de Groen- en sp.a-lijsten. De invoering van de provinciale kieskringen in 2003 heeft de ondervertegenwoordiging van de kleine gemeenten niet noemenswaardig versterkt.
- Bij Groen is er in 2014 opnieuw een gevoelige toename in het aantal stedelijke kandidaten. Vandaag is **één op drie Groen-kandidaten woonachtig in een centrumstad**. Ook sp.a scoort bovengemiddeld qua stedelijke kandidaten (25,7%).
- **Vlaams Belang** is de derde partij op het vlak van stedelijke kandidaten, maar vertoont de omgekeerde evolutie: terwijl het in 1987 nog 46,2% kandidaten uit centrumsteden rekruteerde, is dat vandaag nog maar 22,6%. De partij profiteert duidelijk van haar bredere lokale verankering om **ook in de meer landelijke gemeenten kandidaten te rekruteren**.
- **Niet CD&V maar Open Vld blijkt nipt de kampioen te zijn van de kleine gemeenten**. Dat was ook het geval bij op één na alle verkiezingen vanaf 1999.
- Van 81,2% van de Vlaamse gemeenten is er minstens één kandidaat op de Kamerlijsten voor 25 mei terug te vinden. Dit betekent dat **58 gemeenten geen enkele kandidaat** leveren.
- Zoals gewoonlijk zijn de **kandidaten uit Gent (21) en Antwerpen (62) het best vertegenwoordigd**. Toch is het aandeel van de kandidaten uit centrumsteden niet substantieel gewijzigd de voorbije 27 jaar.
- **Ruiselede en Herstappe** zijn de enige twee Vlaamse gemeenten waarvan we **geen enkele kandidaat** hebben teruggevonden op de Kamerlijsten sinds de verkiezingen van 1987.

Inleiding

Alle partijen streven naar een zeker geografisch evenwicht op hun kandidatenlijsten. Ze willen dat de hele kieskring zoveel mogelijk is afgedekt. De kiezer moet liefst zoveel mogelijk ‘nabije’ kandidaten aantreffen. En de lokale sterkhouders moeten zoveel mogelijk stemmen opleveren. Het vervelende voor een partij is echter dat er veel meer gemeenten zijn in een kieskring dan plaatsen op een lijst. Daarom moeten de partijen harde keuzes maken bij de lijstvorming. Heel wat gemeenten zullen onvermijdelijk uit de boot vallen en niet vertegenwoordigd zijn op de lijst. Een partij staat daarbij voor een strategisch dilemma. Ze kan ernaar streven om zoveel mogelijk politici uit verschillende gemeenten op de lijst te zetten. Maar dan zullen er ook heel wat kandidaten van kleinere gemeenten op de lijsten staan. Of de partij kan ervoor kiezen om vooral uit te pakken met kandidaten uit de grotere centrumgemeenten.

In 2002 werd gevreesd dat de provincialisering van de kieskringen zou leiden tot een oververtegenwoordiging van die centrumsteden op de lijsten, en een lagere vertegenwoordiging van de kleinere, meer landelijke gemeenten. In deze nota gaan we na of dit effectief het geval was en is. We onderzoeken hoeveel kandidaten afkomstig zijn uit centrumsteden enerzijds en kleine gemeenten anderzijds, en dit voor alle Kamerverkiezingen van 1987 tot 2014. We baseren ons op de gegevens verzameld in het boek “Het DNA van de kandidaten”¹ en trekken die door tot de huidige verkiezingen.²

We maken een onderscheid tussen centrumsteden, kleine gemeenten en een restcategorie van middelgrote gemeenten. De dertien centrumsteden zijn Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout. Die steden omvatten bijna 25% van de Vlaamse bevolking. De kleine gemeenten zijn alle gemeenten met minder dan 13.000 inwoners. Door de lat op 13.000 inwoners te leggen, bekommen we een groep van gemeenten waarvan het aandeel in de totale bevolking (gemiddeld over de hele periode) redelijk vergelijkbaar is met het aandeel van de centrumsteden. Voor 2014 bedraagt dat aandeel 22%.

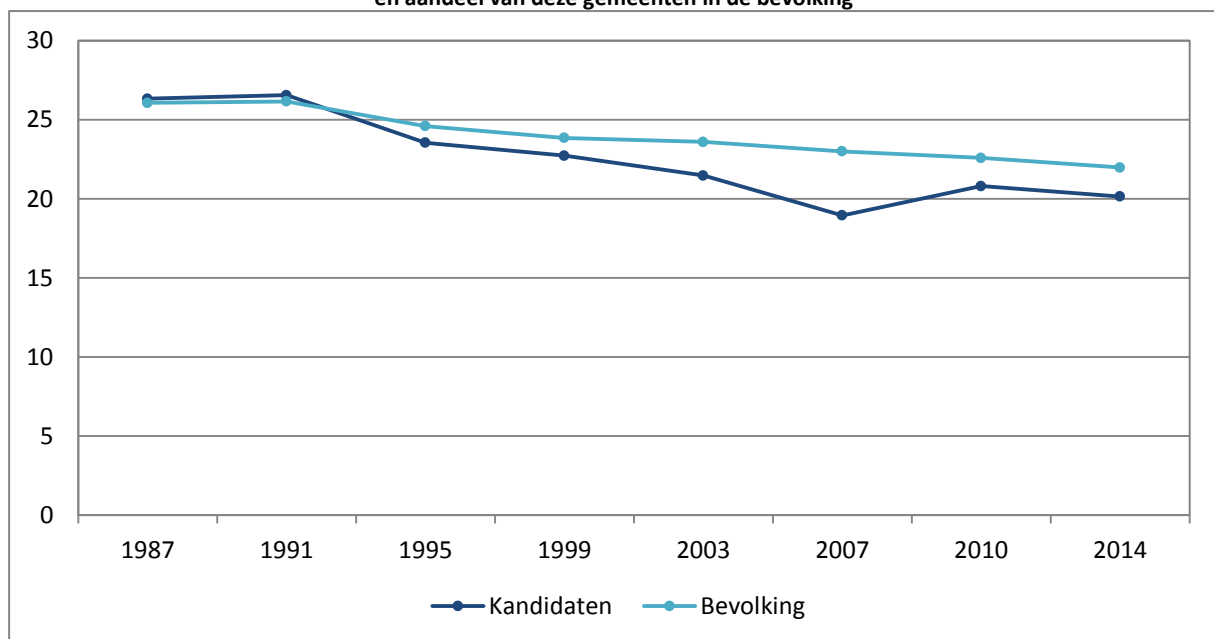
¹ Bart Maddens, Gert-Jan Put en Jef Smulders, *Het DNA van de kandidaten. Een doorlichting van de kandidaten voor de Kamerverkiezingen van 1987 tot 2010*. Leuven, Acco, 2014.

² De analyse betreft de Vlaamse partijen die aan alle verkiezingen sinds 1987 hebben deelgenomen en zetels haalden: CVP/CD&V, PVV/VLD/Open Vld, SP/sp.a, Agalev/Groen, Vlaams Blok/Belang en VU/VU-ID/N-VA. De analyse heeft betrekking op in totaal 8.398 kandidaatstellingen. Het onderzoek betreft enkel kandidaten uit het Vlaams Gewest. Voor wat betreft de periode 1987-2010 houden we voor Brussel-Halle-Vilvoorde dus enkel rekening met de kandidaten die in Halle-Vilvoorde wonen. Voor 2014 laten we de kieskring Brussel buiten beschouwing.

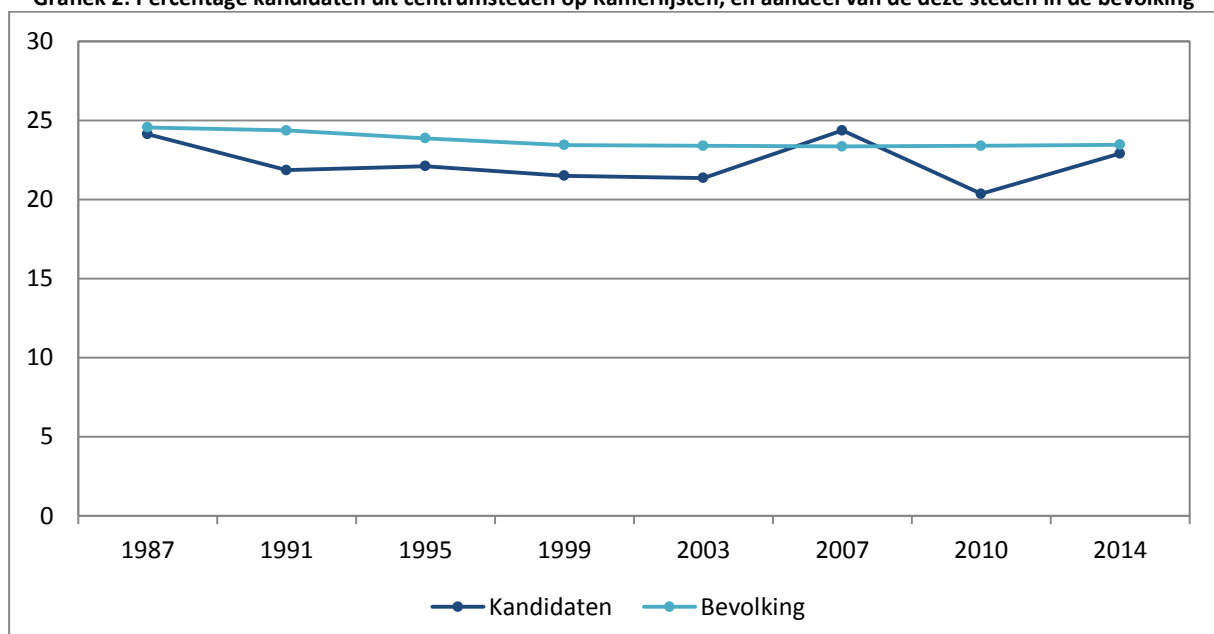
De evolutie van de geografische spreiding

Het gewicht van de kleine gemeenten op de lijsten is tijdens de voorbije 27 jaar geleidelijk aan verminderd (Grafiek 1). In 1987 was nog 26,3% van de kandidaten afkomstig van een kleine gemeente, een aandeel dat gelijk is aan het aandeel van die gemeenten in de totale bevolking (toen 26,1%). Daarna is dit aandeel geleidelijk aan gedaald, tot 20,1% vandaag, wat een lichte ondervertegenwoordiging is. Die daling verloopt wel niet helemaal rechtlijnig. Het dieptepunt was in 2007, toen slechts 18,9% van de kandidaten uit kleine gemeenten kwamen. Zowel in 2010 als in 2014 is dit opnieuw wat meer. Opmerkelijk is wel dat de invoering van de provinciale kieskringen in 2002 de ondervertegenwoordiging van de kleine gemeenten niet sterk heeft doen toenemen, zoals gevreesd werd door de kleinere gemeenten.

Grafiek 1: Percentage kandidaten uit kleine gemeenten (< 13.000 inwoners) op Kamerlijsten, en aandeel van deze gemeenten in de bevolking

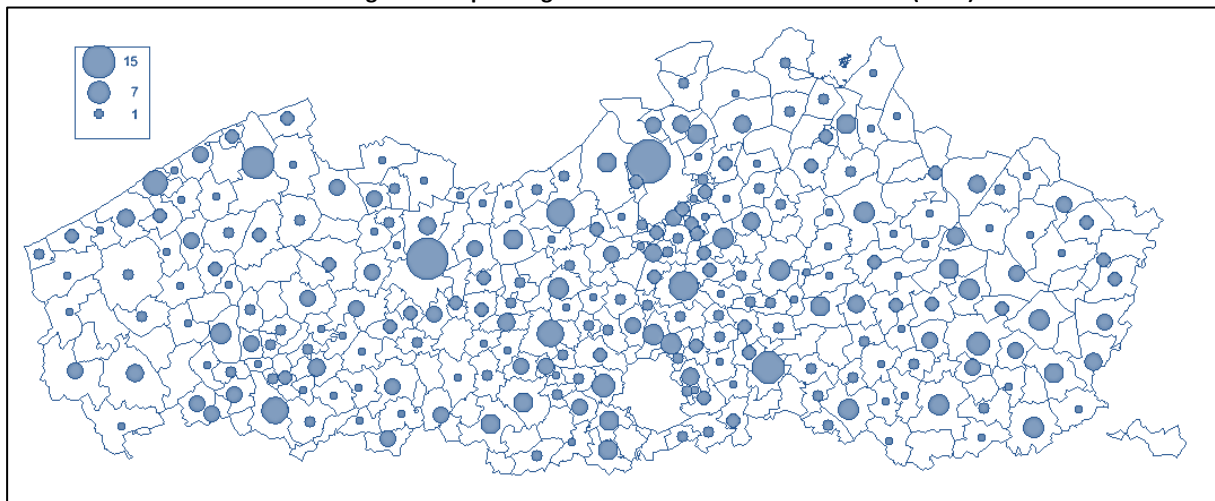
Grafiek 2: Percentage kandidaten uit centrumsteden op Kamerlijsten, en aandeel van de deze steden in de bevolking

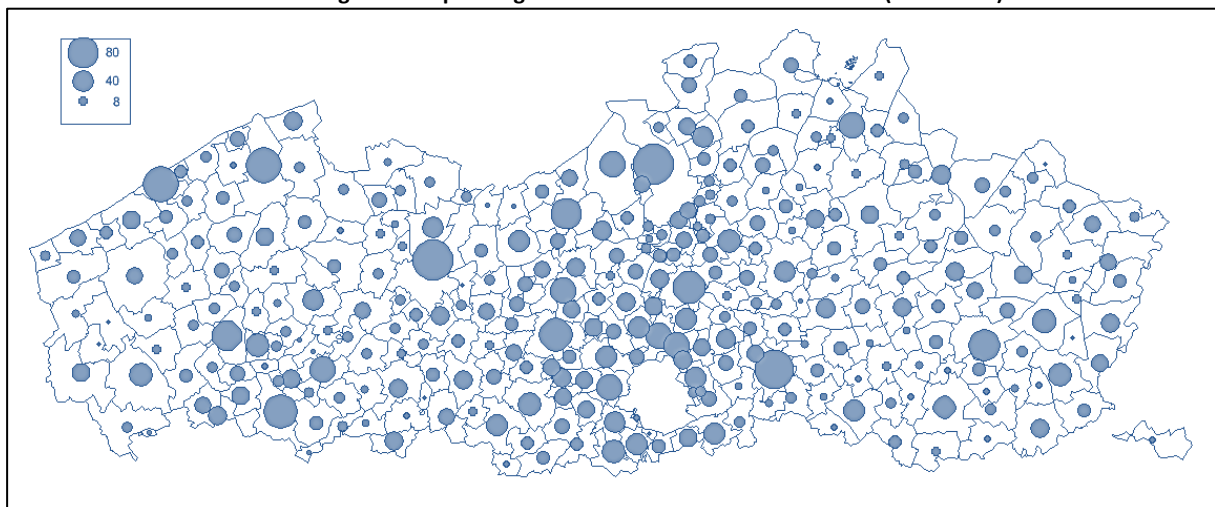
Het aandeel van de kandidaten afkomstig van centrumsteden is de voorbije 27 jaar niet substantieel gewijzigd (Grafiek 2). In 1987 woonde 24,1% van de kandidaten in centrumsteden, vandaag 22,9%. Dit percentage schommelt gedurende de hele onderzochte periode tussen 20% en 24%. Dit betekent doorgaans een zeer lichte ondervertegenwoordiging van de centrumsteden op de lijsten in vergelijking met hun aandeel in de bevolking. Vandaag is hun aandeel echter weer gelijk aan het aandeel in de bevolking, zoals ook in 1987 het geval was. Enkel in 2007 stonden er meer kandidaten uit centrumsteden op lijsten dan we zouden verwachten op basis van het bevolkingsaandeel. De middelgrote gemeenten, tot slot, zijn vandaag daarentegen licht oververtegenwoordigd. 57% van de kandidaten komt uit middelgrote gemeenten, alhoewel die slechts 54,6% van de bevolking omvatten.

Kaart 1 toont de geografische spreiding van alle kandidaten voor de Kamer op 25 mei. Het resultaat stemt in grote mate overeen met de geografie van kandidaten bij alle vorige verkiezingen sinds 1987 (Kaart 2): de lokale afdelingen van Gent (21 kandidaten) en Antwerpen (62 kandidaten) leveren telkens de meeste kandidaten voor de Vlaamse partijen, met andere centrumsteden zoals Brugge (15), Leuven (14), Mechelen (12) en Sint-Niklaas (11) in hun kielzog.

Kaart 1: Geografische spreiding van alle kandidaten voor de Kamer (2014)

Kaart 2: Geografische spreiding van alle kandidaten voor de Kamer (1987-2010)

Voor de periode 1987-2010 (Kaart 2) zien we dat uitzonderlijk veel kandidaten afkomstig waren uit de gemeenten van Halle-Vilvoorde. Dat komt omdat de Vlaamse partijen vroeger relatief weinig

Brusselse kandidaten hadden op de lijsten voor Brussel-Halle-Vilvoorde. Daardoor had Halle-Vilvoorde in de praktijk een groter aantal kandidaten dan waar het volgens de bevolking recht op zou hebben. Door de splitsing van BHV is die clustering in de Vlaamse rand weggevallen en zijn de kandidaten nu min of meer gelijkmatig gespreid over de provincie Vlaams-Brabant.

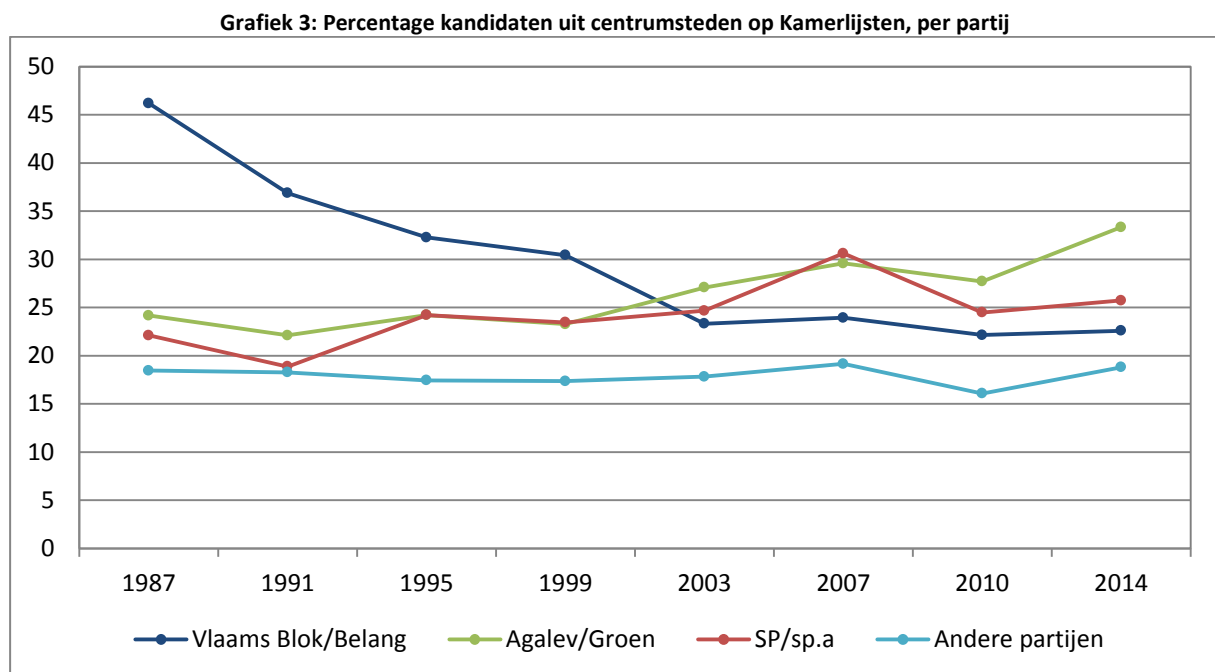
Van 81,2% van de Vlaamse gemeenten is er minstens één kandidaat op de Kamerlijsten voor 25 mei terug te vinden. Dit betekent dat 58 gemeenten geen enkele kandidaat leveren. Die gemeenten zijn vrij gelijkmatig verspreid over heel Vlaanderen. We zien wel een 'blinde vlek' in de Westhoek, met vier gemeenten die op geen van de Kamerlijsten terug te vinden zijn. Ook in de Antwerpse Kempen is er een groepje gemeenten die bij deze Kamerverkiezing geen kandidaat hebben op een lijst.

Op basis van onze gegevens, die teruggaan tot de Kamerverkiezingen van 1987, zijn er trouwens maar twee gemeenten waar nog geen enkele kandidaat werd gerekruteerd over de laatste acht verkiezingen voor de Kamer. De ene gemeente is het West-Vlaamse Ruiselede, dat iets meer dan 5.000 inwoners telt. De andere gemeente is het Limburgse Herstappe, de kleinste gemeente van Vlaanderen die amper 85 inwoners telt.

De geografische spreiding per partij

Als we de vertegenwoordiging van centrumsteden en kleine gemeenten bekijken per partij (Grafiek 3), dan zien we dat Groen de partij is die de meeste kandidaten heeft uit centrumsteden: precies één derde van de groene kandidaten is afkomstig van een centrumstad. We zien ook dat het gewicht van de centrumsteden op de groene lijsten de voorbije 27 jaar steeds zwaarder is gaan doorwegen. In 1987 was dat nog maar 24,2%, vandaag 33,3%. Dat is een vrij rechtlijnige evolutie. Groen wordt steeds meer een partij van stedelingen, althans wat de kandidaten betreft.

Ook sp.a valt op door een relatief groot aantal stedelijke kandidaten: 25,7%. De partij komt daarmee op de tweede plaats. Ook bij sp.a vertoont het aantal kandidaten uit centrumsteden een stijgende tendens, maar minder uitgesproken dan bij Groen. In 1987 woonde 22,1% in een centrumstad. In 2007 veert het aandeel uit centrumsteden even op tot 30,6%, om daarna weer te zakken tot het huidige niveau.

Bij Vlaams Blok/Vlaams Belang is er een opmerkelijke evolutie. Aanvankelijk was er op de lijsten van die partij een enorm overwicht van kandidaten uit centrumsteden. In 1987 was 46,2% van de Vlaams Blok-kandidaten afkomstig uit één van de centrumsteden. Dit blijkt ook duidelijk uit Kaart 3, die de geografische spreiding van Vlaams Blok-kandidaten in 1987 weergeeft.

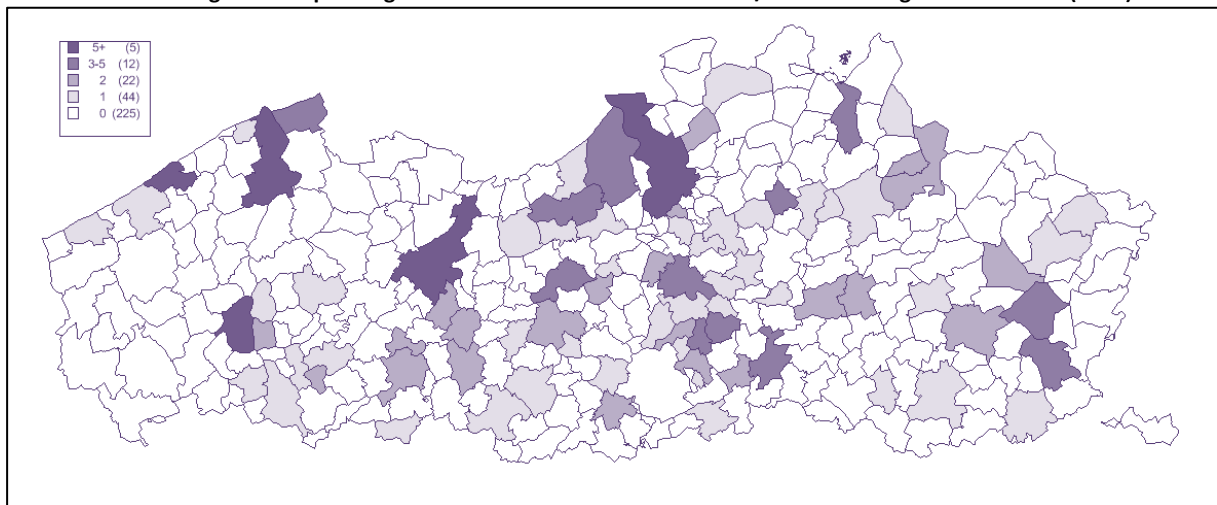
In 1987 rekruteerde de uiterst rechtse partij telkens meer dan vijf kandidaten uit de steden Antwerpen, Gent, Brugge, Roeselare en Oostende. Maar ook de overige centrumsteden kwamen ruimschoots aan bod op de diverse arrondissementele kieslijsten van die periode. Dat resultaat staat in schril contrast met het gebrek aan kandidaten uit andere, meer landelijke regio's in Vlaanderen. Vooral in de provincies West- en Oost-Vlaanderen leverde de overgrote meerderheid van de gemeenten geen enkele kandidaat af op een Vlaams Blok-lijst.

Maar na 1987 daalt het percentage kandidaten uit centrumsteden gestaag, om te landen op iets minder dan 25% vanaf 2003. Vandaag maken de stedelingen 22,6% uit van de Vlaams Belang-kandidaten, wat slechts iets meer is dan het gemiddelde. Dit spreidingspatroon houdt natuurlijk

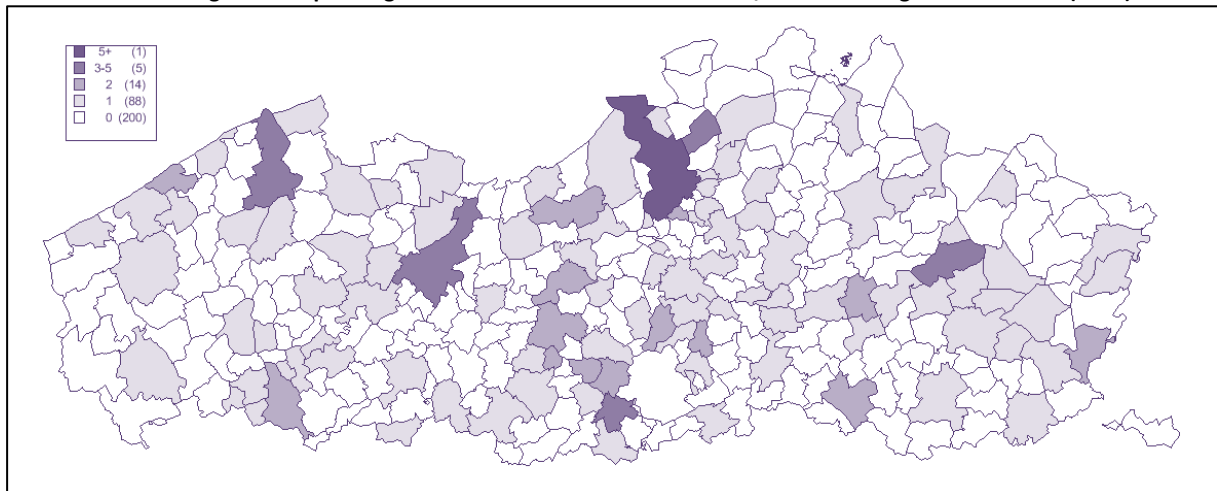
verband met de electorale evolutie van de partij. De partij stond aanvankelijk vooral sterk in de steden, en heeft dan geleidelijk meer kiezers gerekruteerd in de omliggende gemeenten en ten slotte in heel Vlaanderen.

De spreiding van de Vlaams Belang-kandidaten vandaag (kaart 4) is compleet anders dan in 1987 (Kaart 3). In 1987 was er een sterke klontering rond de centrumsteden. Vandaag zijn de Vlaams Belang kandidaten veel beter gespreid. Dat blijkt ook uit het feit dat het aantal gemeenten met één kandidaat is verdubbeld. De partij slaagt er dus steeds meer in om haar kandidaten uit heel Vlaanderen te rekruteren. Kaart 4 toont overigens aan dat Antwerpen, de bakermat van Vlaams Blok/Vlaams Belang, de enige centrumstad is die in 2014 meer dan vijf kandidaten aflevert op de Kamerlijsten.

Kaart 3: Geografische spreiding van de kandidaten van Vlaams Blok/Vlaams Belang voor de Kamer (1987)

Kaart 4: Geografische spreiding van de kandidaten van Vlaams Blok/Vlaams Belang voor de Kamer (2014)

CVP/CD&V wordt traditioneel beschouwd als een partij die vooral sterk staat in de kleinere, landelijke gemeenten (Grafiek 4). Het klopt dat CD&V relatief veel kandidaten heeft uit kleinere gemeenten, namelijk 26,1%. Maar het is Open Vld die hier met 28% de kroon spant. Dat was ook zo bij alle Kamerverkiezingen vanaf 1999, met uitzondering van 2003. Zeker vanaf 2007 is Open Vld bij uitstek de partij van de kleine gemeenten.

Bij de groenen en de socialisten gaat de opmars van de centrumsteden vooral ten nadele van de kleine gemeenten. In 1987 vertegenwoordigden die nog 27,9% op de SP-kandidatenlijsten. Vandaag is dat maar 16,9% meer. Bij de groenen daalde het aandeel van de kleine gemeenten van 26,1% tot 18,9% vandaag. De algemene daling van het aantal kandidaten uit kleine gemeenten is grotendeels toe te schrijven aan die twee partijen.

Grafiek 4: Percentage kandidaten uit kleine gemeenten (< 13.000 inwoners) op Kamerlijsten, per partij

